

İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN KORUYUCU AİLE OLMAK

Being a Foster Family in terms of Islamic Law

Doç. Dr. Emine GÜMÜŞ BÖKE*

Geliş Tarihi: 27.05.2025 | Yayına Kabul Tarihi: 6.10.2025

Öz

Toplumun temel yapı taşı olan aile, bireylerin gelişimi ve sosyal uyumu açısından büyük bir öneme sahiptir. Ancak çeşitli nedenlerle biyolojik ailesinin bakımını sağlayamadığı çocuklar için alternatif aile modelleri geliştirilmiştir. Bu modellerden biri de koruyucu aile sistemidir. İslâm dinî, toplumun en zayıf bireylerini koruma sorumluluğunu Müslümanlara yükleyerek yetim ve kimsesiz çocukların bakımına özel bir önem atfetmiştir. Kur'an-ı Kerim'de yetimlerin korunması, haklarının gözetilmesi ve onlara iyi muamele edilmesi konusunda birçok ayet yer almaktadır. İslâm anne-babaları hayatta olan çocukların muhafazası ve yetiştirilmesi konusunda bir takım emir ve yasaklar öngörürken, ebeveyn bakım ve muhafazasından mahrum kalmış, muhtaç çocuklar için herhangi bir planlama ve yol gösterilmemesi düşünülemez. Hz. Peygamber'in yetim çocukların korun-

Abstract

The family, which is the fundamental building block of society, is of great importance in terms of the development and social integration of individuals. However, alternative family models have been developed for children who, for various reasons, cannot be cared for by their biological families. One such model is the foster family system. Islam places a special emphasis on the care of orphans and abandoned children, assigning Muslims the responsibility of protecting the weakest members of society. The Holy Quran contains many verses on the protection of orphans, safeguarding their rights, and treating them well. While Islam prescribes certain commands and prohibitions regarding the protection and upbringing of children whose parents are alive, it is unthinkable that there would be no planning or guidance for children who are deprived of parental care and protection and are

* Düzce Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslâm Hukuku Ana Bilim Dalı, eminegumusboke@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9648-8693.

ması ve gözetilmesi, onlara sofralarda yer açılmasına dair emirleri, hatta onları severken başlarını nasıl okşamamız gerektiğini göstermesi bunun en önemli delilidir. İslâm'ın ilk döneminden itibaren sahipsiz ve kimsesiz fertler İslâm toplumlarında var olmuş, bu amacın hakkıyla ifası için vakıflar ve kuruluşlar aracılığı ile söz konusu çocukların topluma kazandırılması sağlanmıştır. Çocukların fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal açıdan sağlıklı gelişebilmeleri, maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için sıcak bir aile ortamına ihtiyaçları vardır. Ancak yoksulluk, hastalık, ölüm, aile içi sorunlar vb. nedenlerle öz ailelerinin yanında bakımları sağlanamayan çocuklar için kurum yerine koruyucu aile bakımı üzerinde durulmaktadır. Koruyucu aile bakımı genellikle evlat edinme uygulamasıyla karıştırılmaktadır. Kimi aileler uygulamaya, bu nedenle uzak dururken kimileri de bunu evlat edinmenin bir basamağı olarak kullanmaktadır. Bu makalede, İslâm'da koruyucu aile kavramı, tarihi temelleri, fikhî çerçevesi ve günümüzdeki uygulamalar bağlamında ele alınmakla beraber koruyucu aile olmanın hukukî, ahlakî ve toplumsal boyutları hakkında bütüncül bir değerlendirme ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslâm Fıkhi, Koruyucu Aile, Evlat Edinme, Yetim, Çocuk.

in need. The most important evidence of this is the commands of the Prophet regarding the protection and care of orphaned children, making room for them at the table, and even showing us how to caress their heads when loving them. From the earliest days of Islam, orphaned and abandoned individuals have existed in Islamic societies, and foundations and institutions have been established to ensure that these children are integrated into society in order to fulfill this purpose. Children need a warm family environment to develop healthily physically, mentally, socially, and spiritually, and to have their material and spiritual needs met. However, for children who cannot be cared for by their own families due to poverty, illness, death, family problems, etc., foster care is emphasized over institutional care. Foster care is often confused with adoption. This article aims to provide a comprehensive assessment of the legal, ethical, and social dimensions of foster care, while also examining the concept of foster care in Islam, its historical foundations, its fiqh framework, and its current applications.

Keywords: Islamic Fiqh, Foster Family, Adoption, Orphan, Child.

1. GİRİŞ

Aile, fertlerin psiko-sosyal hayatına etki eden temel bir kurumdur. Toplumun dinî, örfü, adeti gibi tüm kültürel tutum ve davranışların çekirdeğinin atıldığı kutsal bir mekandır aile. İçinde yaşadığı toplumda diğer insanlarla etkileşim halinde bulunan ve onlarla birlikte yaşamaya muhtaç bir varlık olan insan, doğumu ile birlikte korunma, büyütülme ve eğitilmeye de muhtaçtır. Aile, yeni

doğan çocuğa ihtiyaç duyduğu tüm gereksinimlerini en iyi şekilde sağlamak için kendilerinden feragat ederek onları, hem hâlihazırdaki hayata, hem de gelecekte karşılaştıkları hayata uygun bir tarzda hazırlamaya çalışır. Her çocuk bir aileyi ve kendi anne babası yanında yetişmeyi hak etmektedir. Toplumda aile yapısını bozacak yapısını bozacak fiiller İslâm hukuku açısından yasak kabul edilmiş¹ ve dünya nimetlerinden istifade yolunda helâl olanla iktifa edilmesi gerektiği ifade edilerek haramlardan uzak kalınması istenmiştir².

İslâm hukukunda mekâsıd-ı ş-şerîa³ olarak korunması gereken beş unsur arasında yer alan neslin korunması⁴, mal ile birlikte anılarak dünya ziyneti olarak adlandırılması, bazen de eksilmesi ile imtihan olarak dinde yer alan çocuk⁵, ahirette bizi kurtaracak “sadaka-i câriye” olması⁶ itibarı ile dünya ve ahiret hayatının temel unsurları arasında geçmektedir. Çocukların sağlıklı bir gelişim süreci geçirebilmeleri için sevgi ve güven ortamında büyümeleri, maddî ve manevî ihtiyaçlarının karşılanması, fiziksel ve psikolojik olarak desteklenmeleri gerekmektedir. Ancak bazı durumlarda, aileler çeşitli nedenlerle çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmektedir. Fiziksel veya psikolojik sağlık sorunları, ekonomik yetersizlikler, boşanma, hastalık, ebeveynlerden birinin vefatı ya da özgürlüğünün kısıtlanması gibi faktörler, aile birliğinin bozulmasına yol açabilmekte ve çocukların bakıma muhtaç hale gelmesine sebep olabilmektedir. Bu tür durumlarda, çocuklara yönelik en uygun bakım yöntemlerinden biri, öz ailesinin şartları iyileşene kadar farklı bir aile ortamında bakım ve korunmalarının sağlanmasıdır⁷.

Son zamanlarda hem hukukî alanda hem de sosyal hizmetler alanında sıkça kullanılan ve duymaya alıştığımız bir kavram olarak “korunmaya muhtaç çocuk/ kimsesiz çocuklar” şeklinde de ifade edilen ve toplumda farklı sebeplerle bir aileye sahip olamayan, ailesinden ayrılmak zorunda kalan, öz ailesi yanında yetişme

¹ Ömer Nasuhi Bilmen (1971), *Hukukî İslâmiyye ve Istilahât-ı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul, II/32.

² Faruk Turgut (2017), “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”, *Medeniyet ve Toplum*, 1(1), s. 93.

³ Kanun koyucunun ulaşmak istediği gayeler.

⁴ Buhaîrî, “Zekât”, 1, 63; “Megâzi”, 60; Müslim, “İman”, 29; Abdullah Kahraman (2017), *Fıkıh Usûlü*, Rağbet Yayınları, İstanbul, s. 390.

⁵ Kehf, 18/46.

⁶ Müslim, “Vasiyye”, 14.

⁷ Recep Doğan (2013), “Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği.” *Ankara Barosu Dergisi* 2, s.149; Oktay Erdoğan (2017), *Çocuk Hakları*, Acar Yayınları, İstanbul, s.271.

şansına sahip olamayan ve bakıma muhtaç olan bütün çocuklar, bu kavramın kapsamına girmektedir⁸. Toplumun dezavantajlı grubunda yer alan çocukların yetişkinler gibi kendini koruyamaması, ihtiyaçlarını karşılayamaması onları muhtaç duruma düşürebilmektedir. Ayrıca çocuğu himaye edecek kimseler bulunsa dahi çocuğun birtakım haklardan yoksun bırakılması, gelişiminin engellenmesi veya istismar edilmesi de çocukları korumaya muhtaç hale getirebilmektedir⁹.

Tarih boyunca savaş, kuraklık, kıtlık, yoksulluk, hastalık, âfet, fakirlik ve göç gibi olumsuz şartlardan en çok etkilenenler çocuklar olmuştur. Zira hayatını tek başına devam ettirme hususunda yetersiz kalan çocuklar olumsuz durumlardan daha fazla etkilenmektedirler. İslâm dinî yetimleri ve korunmaya muhtaç çocukları yakın çevresi ve diğer insanların yardımları, tebennî uygulaması, vakıflar ve devlet koruması gibi yollarla daima koruyup kollamışlardır¹⁰. Hz. Peygamber “*velisi olmayan kimsenin velisi sultandır*.” buyurmuşlardır¹¹. Bu nedenle çocuğu korumak, eğitmek, nafakasını temin etmek ve varsa malından tasarrufta bulunma devlet başkanının yetkilendirdiği hâkime aittir¹².

İslâm’da kimsesiz bir çocuğa sahip çıkmak, bir yetimin başını okşamak, evini ve gönlünü yetimlere açmak, maddî ve manevî ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmak tıpkı ibadet bilinciyle yerine getirilmesi gereken bir ahlâkî sorumluluk olarak kabul edilmiştir. Bir çocuğu sahiplenmek, sadece bedeninin değil ruhunun ihtiyaçlarını da gidermek, onu önce kendisine sonra topluma kazandırmak, kendisi ve çevresiyle barışık, verimli, mutlu bir insan yetiştirmek kutsal bir görev addedilmelidir¹³.

Koruyucu ailelik uygulaması, son yıllarda özellikle Avrupa ülkelerinde yaşayan Müslüman topluluklar açısından tartışmalı bir konu haline gelmiştir. Bu tartışmaların merkezinde, çeşitli nedenlerle devlet korumasına alınan Müslüman

⁸ Ömer Özpinar (2021), *Peygamberimiz ve Çocuk*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 115.

⁹ Yaprak Kadağan & Ahmet Ekşi (2024), “Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi”, *Bütün Yönleriyle Yetim*, (ed. Ahmet Ekşi, Ahmet Faruk Göksun), Kocaeli: Ensar Neşriyat, s.377.

¹⁰ Şemsü’l-Eimme Muhammed b. Ahmed es-Serahsî (1993), *el-Mebsût*, Dârü’l-Ma’rife, Beyrut, 4/212-215; Safiye Keskin (2016), “Osmanlı’nın Son Döneminde kimsesiz ve Korunmaya Muhtaç Çocukların Eğitimi ve Topluma Kazandırılması: Kastamonu Örneği”, *Dinî Araştırmalar Dergisi*, 19 (50), 137.

¹¹ Tirmizî, “*Nikâh*” 15; Ebû Davûd, “*Nikâh*”, 19.

¹² Kadağan & Ekşi, “Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi”, s. 389.

¹³ Alpaslan Alkış & Abdurrahman Ünal (2022), “Evlat Edinme ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunun İslâm Hukuku ve İnsan Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi” *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20 (39), s. 6; Abdullah Çolak (2018), *İslâm Aile Hukuku*, İstanbul: Ensar Neşriyat, s. 71; Kâşif Hamdi Okur (2024), “İslam Hukuku Açısından Yetimin Şahsî Üzerinde Velayet”, *Bütün Yönleriyle Yetim*, İstanbul: Ensar Neşriyat, s.109.

çocukların, kültürel ve dinî kimlikleriyle uyumlu olmayan ailelere yerleştirilmeleri yer almaktadır. Söz konusu uygulamaların artması, hem bireysel hem de topluluk düzeyinde ciddi endişelere yol açmış ve bu durum, Müslüman diasporaların sosyal entegrasyon süreciyle ilgili dinî, hukukî ve etik tartışmaları gündeme taşımıştır. Bu bağlamda, çocuğun dinî ve kültürel kimliğinin korunması, çocuğun üstün yararı ilkesiyle birlikte değerlendirilmesi gereken temel bir unsurdur. Avrupadaki çeşitli koruma kurumlarının, çocukları koruma altına alırken ailelerin dinî mensubiyetlerini yeterince dikkate almaması, asimilasyon riski, dinî âidiyetin zedelenmesi ve kimlik çatışmaları gibi sorunlara zemin hazırlayabilmektedir. Bu durum, özellikle Almanya, Norveç ve Hollanda gibi ülkelerde yaşayan Müslüman toplulukların tepkisine yol açmış; yerel ve uluslararası kamuoyunda da tartışmalara neden olmuştur¹⁴.

Netice itibarıyla, koruyucu ailelik uygulamalarında sadece fiziksel ve psikolojik gelişim değil, aynı zamanda çocuğun dinî ve kültürel sürekliliği de gözetilmelidir. Bu tür hassasiyetlerin göz ardı edilmesi, yalnızca bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de yabancılaşma ve ayrımcılık hissiyatını artırma potansiyeline sahiptir¹⁵. Bugün birçok İslâm ülkesi ve Türkiye gibi ülkelere koruyucu aile sistemi, İslâmî ilkeler çerçevesinde uygulanmaktadır. Modern hukuk sistemleri, çocuğun kimlik haklarını koruyarak, onu aile sıcaklığında büyütmeyi amaçlamaktadır¹⁶. İslâm dinî evlat edinmeyi yasaklamış ancak yetimlere, kimsesizlere ve bakıma muhtaç çocuklar için önemli tedbirler almış ve teşviklerde bulunmuştur. Bu tedbir ve teşvikler ise koruyucu aileliğe mesnet teşkil etmiştir. İslâm dinî özellikle zayıfların hakkını korumada daha titiz davranılmasının gerektiğini ayet ve hadislerle vurgulamıştır¹⁷. Korunmaya muhtaç çocuklar içerisinde en zayıf olanlar kuşkusuz aile ortamından uzak, yetim ve yoksul, kimsesiz çocuklardır¹⁸. Koruyucu ailelik konusu, mevcut

¹⁴ Mustafa Uyanık (2018), “Alman Gençlik Dairesi ve Çocukların Koruma Altına Alınması Uygulamalarına Yönelik Eleştiriler”, *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (16), s.123, 126; Fikret Yaman& Tarık Tuncay (2018), “Almanya’da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelerin, Gençlik Dairelerine İlişkin Deneyimleri”, *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18 (40/2), s. 338, 342; Abdurrahman Kurt (1994), “İslâm’ın Koruyucu Aileye Bakışı”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, 6 (6), s. 177.

¹⁵ Ayşe Sis (2019), *Fikhi Açından Çocuklara Yönelik Sosyal İçerikli Koruyucu Tedbirler*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 43-46.

¹⁶ Alkış& Ünalın, “Evlat Edinme ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunun İslâm Hukuku ve İnsan Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi”, s. 9.

¹⁷ Kurt (1994), “İslâm’ın Koruyucu Aileye Bakışı”, s. 177.

¹⁸ Murtaza Köse (2001), “Mukayeseli Hukukta Evlat Edinme Problemi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:15, Erzurum, s.267-306; Alkış& Ünalın, “Evlat Edinme ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunun İslâm Hukuku ve İnsan Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi”, s. 6-8.

literatürde genellikle sosyal hizmetler, çocuk psikolojisi ve ulusal mevzuatlar çerçevesinde incelenmektedir. Ancak, İslâm hukukunun “neslin korunması” ile modern koruyucu ailelik uygulamalarının kesişim alanı üzerine yapılan çalışmalar sınırlıdır.

İslâm Hukukunda koruyucu aile konusuna giderek ilginin artması sonucu bu konuda önemli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar içerisinde Koruyucu Aile Olmak adlı eser ve bazı makaleler önemli yer tutmaktadır. Ülfet Görgülü’nün “İslam Hukukuna Göre Yetimlere Koruyucu Aile Olmak”, Abdurrahman Kurt’un “İslâm’ın Koruyucu Aileye Bakışı” ve Alpaslan Alkış& Abdurrahman Ünalın, “Evlat Edinme ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunun İslâm Hukuku ve İnsan Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi” adlı makaleler çalışmanın önemli referanslarındandır.

Bu çalışmanın amacı, İslâm hukuku perspektifinden koruyucu ailelik kurumunu inceleyerek hem teorik hem de pratik boyutlarıyla değerlendirmektir. Çalışmada, öncelikle İslâm hukukunun temel ilkeleri arasında yer alan *neslin korunması* prensibi ile koruyucu ailelik uygulamaları arasındaki ilişki ele alınmaktadır. Bunun yanında, modern hukuk sistemlerinde koruyucu ailelik kurumunun işleyişi, özellikle Türkiye ve Avrupa’daki uygulamalar bağlamında incelenmekte; çocuğun dinî ve kültürel kimliğinin korunması meselesi üzerinde durulmaktadır. Böylece hem İslâmî ilkeler hem de çağdaş sosyal hizmet anlayışı çerçevesinde, koruyucu aileliğin hukukî, ahlaki ve toplumsal boyutları hakkında bütüncül bir değerlendirme ortaya konulması hedeflenmektedir. Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi ve karşılaştırmalı analiz teknikleri kullanılarak hazırlanmıştır. Doküman analizi kapsamında, Kur’an-ı Kerim, sahih hadisler ve klasik fıkıh kaynakları ile çağdaş İslâm hukuku literatürü taranmıştır. Ayrıca, Türkiye’deki koruyucu aile sistemine ilişkin yasal düzenlemeler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı verileri incelenmiştir. Bununla beraber makalede İslâm dininin kamu menfaati ve maslahat ilkeleri uyarınca korunmaya muhtaç çocuklara koruyucu aile olmanın toplumsal sorumluluk bağlamında önemi vurgulanmıştır.

2. KORUYUCU AİLE KAVRAMI VE TARİHSEL TEMELLERİ

Koruyucu aile, biyolojik ailesiyle yaşama imkânı bulamayan çocukların, belirli bir süre veya süresiz olarak başka bir aile yanında büyütülmesini sağlayan bir sistemdir¹⁹. İslâm'da yetim ve kimsesiz çocukların korunması, sahiplenilmesi ve onlara iyi muamele edilmesi temel ilkeler arasındadır. Koruyucu ailenin amaçlarından biri, çocuğun hayatının ilk yıllarında annenin yerini alabilecek bir kişi ile ilişki kurarak sevmeye ve sevilmeyi, alıp vermeyi öğrenmesini, büyüdükçe bir aile üyesi olmanın ve değer taşımanın tatminini duymasını sağlamaktır²⁰.

Koruyucu aile modeli, aslında uzun süreli bir bakım modeli olarak algılanmaması gereken bir sistemdir. Bu modelle hedeflenen asıl amaç, yaşanan olumsuz durumlar karşısında ailesinden kopmuş veya bir süreliğine uzaklaşması gereken çocuklar için tekrar aile rehabilite çalışmaları devam ederken çocuğun bir anlamda bakıma alındığı ve korunduğu bir uygulamadır. Bu durumda ilk etapta bakıma muhtaç çocuğun birinci derece akrabalar ve yakın çevresi üzerinde durulmalıdır. Üzülerek ifade edilmelidir ki bu sistem tam olarak anlaşılamamış, daha çok evlat edinme işlemleri, kişilerin ileri yaşlarda küçük çocuk talep etmelerinden kaynaklanan durumlarda bir çıkış yolu olarak görülmüştür²¹. Ülkemizde genellikle 0-2 yaş çocuk gurubunun özellikle, terk veya hakkında rızanın aranmama kararı olan çocuklardan seçilerek bu model uygulanmaktadır. Gelişmiş ülkelerde en çok kabul gören ve desteklenen koruma şekli “foster care” denilen koruyucu aile ve evlat edinme sistemleridir. Koruyucu aile, belli özellikleri dikkate alınarak seçilen çocuğa iyi ve güvenli bir ev sağlama yeteneğine sahip olması gereken ve geçici süreyle çocuğun bakımını üstlenen ailelerdir²².

¹⁹ Ülfe Görgülü (2014), “Koruyucu Aile Uygulamasının İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 23, s. 46.

²⁰ Ömer Kartal (2016), *İslâm Hukukunda Koruyucu Aile*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat, s. 47.

²¹ Kartal, *İslâm Hukukunda Koruyucu Aile*, s. 23. <https://aile.gov.tr/media/40236/koruyucu-aile-nedir-pdf>; Kurt, “İslâm’ın Koruyucu Aileye Bakışı”, s. 178.

²² Kartal, *İslâm Hukukunda Koruyucu Aile*, s. 40. Ülkemizde T.C. vatandaşı olup sürekli olarak Türkiye’de ikamet eden, 25-65 yaş aralığında bulunan, en az ilköğretim mezunu, düzenli geliri bulunan, evli/bekâr veya çocuklu/çocuksuz herkes (çocuğun biyolojik anne-babası ya da vasisi dışındaki kişiler) koruyucu aile olabilir. <https://aile.gov.tr/koruyucu-aile/sss-sayfasi>.

İslâm'da evlat edinme (tebennî), bir çocuğun biyolojik ailesiyle olan nesep bağıını kopararak onu kendi çocuğu gibi kabul etme uygulamasıdır²³. Evlat edinen, kendi öz evladında olduğu gibi evlat edindiği kimsenin dul kalan eşiyle de hiç bir şekilde evlenemezdi. Evlat edinilen de, evlat edinenin kızını, kız kardeşini halasını ve teyzesini kendisine eş olarak alamazdı. Kısaca baba oğul arasındaki bütün hukukî işlemler, evlat edinen ile evlatlığı arasında da aynen geçerli kabul ediliyordu. Cahiliye döneminde yaygın olan bu uygulama, İslâm'ın gelişile birlikte nesep bağının korunması ve miras hukuku gibi sebeplerle yasaklanmıştır²⁴. Kur'an-ı Kerim'de, evlatlıkların biyolojik babalarının isimleriyle anılması gerektiği belirtilir: *"Allah, evlatlıklarınızı öz oğullarınız gibi kılmamıştır. Bu, sizin ağızlarınıza doladığınız (söz)dür. Allah ise gerçeği söyler ve doğru yola O iletir. Onları babalarına nisbet ederek çağırın; bu, Allah katında daha doğrudur..."*²⁵. Kitap, sünnet ve icmâ ile yasaklanan evlat edinme uygulamasının diğer hukuk sistemlerinde uygulandığı haliyle evlat edinene nafaka sorumluluğu yüklenmekte, evlatlık kendi nesebinden koparılmakta ve aralarında oluşturulan sunî soy bağıyla tevarüs cari olmakta ve böylece haksız kazanç söz konusu olmaktadır. Bu yönüyle evlat edinme zararı faydasından daha çok olan bir uygulama olması hasebiyle İslâm hukukunda meşru bir koruma sistemi olarak görülmemiştir²⁶.

Şunu ifade edelim ki tarihin ilk dönemlerinden beri, çocukların korunması her toplumun önemli gündemlerini teşkil etmiştir²⁷. Zaman içerisinde, daha iyiyi ortaya koyma bakımından sistemleşme ve kurumsallaşma yolunda bu konuda önemli çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Roma hukukundaki²⁸ düzenlemeler, pozitif hukuktaki evlat edinmeye ilgili düzenlemelerin temeli olarak kabul

²³ M. Akif Aydın (1995), "Tebennî", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, XI/527-529. Kur'an'da evlatlıkla ilgili olarak "babasından başkasının adına nispet edilerek çağrılan kişi" anlamında "de'î (دعي)" kelimesinin çoğulu olan "ed'iyâ (ادعاء)" ifadesi kullanılmaktadır. (el-Ahzâb, 33/4, 37). Sonradan yaygınlaşan "tebennî" (تبني) ise kelime yapısı olarak "başkasının oğlunu kendine oğul edinmek" anlamında olmakla birlikte söz konusu evlat edinme hem erkekleri hem de kızları kapsamaktadır (İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, "bvn", 3/13).

²⁴ Enver Osman Kaan (2018), *Güncel Fıkıh Problemleri*, İstanbul: Rağbet Yayınları, s. 404.

²⁵ el-Ahzâb, 33/4-5.

²⁶ Kadağan & Ekşi, "Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi", s. 390; H. İbrahim Acar (2006), "İslâm Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber'in Zeynep'le Evliliği", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (7), s.100.

²⁷ Aydın, Zevkliler (1968), "Türk Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar", AÜHFD, c. 25, S. 1, Ankara, s. 174; Abdülbaki Deniz (2021), "İslâm Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme" XIV. Uluslararası Mevlîd-î Nebi Sempozyumu *İslâm ve Çocuk*, Şanlıurfa, s.137.

²⁸ Roma Hukukuna göre kadın, başkasını evlat edinme hakkına sahip değildi. Fakat erkek, istediği zaman başkasının özellikle erkek çocuğunu evlat edinme hakkına sahip idi. Erkeğin evlat edindiği erkek çocuk, onun normal varisi sayılırdı. Hamza Aktan (1997), "Evlat Edinme", İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi, İstanbul, I, 509. 259

edilmektedir. Yahudilik ve Hristiyanlıkta evlat edinmeyle ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır²⁹. Bu durum onlarda evlat edinmenin tasvip edilmediği kanaatini uyandırmaktadır. İslâm öncesi Araplarda ise evlat edinme uygulaması oldukça yaygındı ve edinilen evlat ailenin nesebine dahil edilerek öz evladı gibi muamele görüyordu. Benzer uygulamalar Roma ve Yunan hukuklarında da görülmektedir³⁰. İslâm'ın ilk yıllarında eski geleneğin devamı olarak muhafaza edilen evlatlık kurumu Medine döneminde nâzil olan “*Allah evlatlıklarınızı öz oğullarınız kılmadı*”³¹ meâlindeki ayetle kaldırmıştır.

Esasen kimsesiz çocuklar da dahil, toplumdaki her türlü desteğe muhtaç ve güçsüz insanlarla ilgilenmek ve onların iyi birer vatandaş olarak yetişmelerini ve gelişmelerini sağlamak hem bireysel hem de toplumsal bir görevdir. Bu maksatla tarihimize de Çocuk Esirgeme Kurumu ve benzeri kurumlar tesis edilmiştir. İslâm hukukunda ise konu çocuk ve toplum orjinli ele alınmış, nesli korumayı esas alan temel prensipler vaz edilmiştir. Buna göre neslin dolayısıyla çocukların korunması, İslâm dinin en temel gayelerinden birini oluşturmaktadır³².

İslâm tarihinde koruyucu aile uygulamalarına örnek teşkil eden birçok olay bulunmaktadır. Hz. Muhammed'in (sav) kendisi de küçük yaşta yetim kalmış ve dedesi Abdulmüttalib ile ardından amcası Ebu Talib'in yanında büyümüştür. Aynı zamanda, Hz. Muhammed'in evlatlık aldığı Zeyd bin Harise vakası da, İslâm toplumunda yetim ve kimsesiz çocukların nasıl korunması gerektiğine dair önemli bir örnek oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, İslâm tarihindeki birçok sahabe, yetim ve kimsesiz çocukları yanlarına alarak onlara şefkat göstermiştir³³.

²⁹ Kaan, *Güncel Fıkıh Problemleri*, s. 405; Turgay, “Kur’ân-ı Kerim’e Göre Evlat Edinme Meselesi”, s. 84. Roma hukuk sisteminde evlat edinme müessesesi (adoptio), aile birliğinin ve aile kültürünün sürekliliğini temin etmeye yönelik temel bir hukukî kurum olarak işlev görmektedir. Bu sistemde erkek evladın aile için taşıdığı önem, demografik süreklilik açısından kritik bir faktör olarak değerlendirilmekte, erkek evlada sahip olmayan aileler bu açığı evlat edinme yoluyla gidermekteydi. Roma hukuku çerçevesinde pater familias, evlat edinme prosedürü vasıtasıyla aile dışından bir bireyi hukukî çerçevede ailesine dahil edebilme yetkisine sahipti. Bu süreç neticesinde, evlat edinilen birey üzerinde patria potestas olarak adlandırılan babalık egemenliği kurulurdu. Abdullah Acar (2019), “İslâm’da Evlat Edinme Yasağının Hikmetinin Hz. Yusuf ve Hz. Musa’nın Evlatlık Olmaları İle İrtibatı”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (33), s. 426.

³⁰ Aydın, “Tebenni”, XI/ 527; Alkış & Ünal (2022), “Evlat Edinme ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunun İslâm Hukuku ve İnsan Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi”, s.4; Soner Duman (2023), *Günümüz Fıkıh Problemleri*, İstanbul: Beka yayınları, s. 321.

³¹ el-Ahzâb, 33/4.

³² Abdullah Bay (2018), “Osmanlı Toplumunda Koruyucu Aile Uygulaması”, *Koruyucu Aile Olmak*, Ed. Bedriye Yılmaz, Ankara: TDV Yayınları s. 68 vd; Çolak, *İslâm Aile Hukuku*, s.72.

³³ Kâşif Hamdi Okur (2018), “Koruyucu Aile Uygulamasının Manevî Temelleri” *Koruyucu Aile Olmak*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, s.18; Ayşe Esra Şahyar (2018), “Hz. Peygamber Döneminde Yetim ve Kimsesiz Çocukların Himaye Edilmesi”, *Koruyucu Aile Olmak*, Ed. Bedriye Yılmaz, Ankara: TDV Yayınları, s.49-63.

Müslüman aileler toplumlarındaki korunmaya muhtaç çocukları, yetimleri, öksüzleri veya bulunmuş çocukları korumaları altına almışlar, besleyip büyütmüşler ve güçleri yettikleri miktarda eğitip ailelerine ve toplumlarına kazandırmışlardır. Nitekim bu uygulamalar İslâm hukuk tecrübesine de yansımış ve koruyucu aile uygulamasına benzer uygulamalar literatürde *hidâne*, *lakit* ve *velâ/ muvâlât akdi* başlıkları altında kavramsallaştırılıp kurumsallaştırılmıştır³⁴. *Hidâne*³⁵ korumaya muhtaç küçük çocukların güzelce yetiştirilmesi, korunması ve eğitilmesi için devletin belli şahıslara tanıdığı hak, yetki ve sorumluluktur³⁶. *Lakit* ise, bulunmuş çocuk ve bununla ilgili ahkâmı ele alan fıkıh bölümünün adıdır. Fakihlerin bu konuyu işlemelerinin esas gayesi himaye edeni bulunmayan kaybolmuş çocuğun himaye altına alınması, yetiştirilmesi ve eğitilip topluma kazandırılmasıdır³⁷. *Velâ* ise fıkıh terimi olarak âzatlıktan veya muvâlât sözleşmesinden doğan hükmi akrabalık bağıni ifade etmekte olup, bulunmuş veya korunmaya muhtaç çocuklar bu kurum üzerinden himaye edilmiştir³⁸. Kökleri İslâm öncesi Arap toplumunda bulunan velâ kurumu yeni düzenleme ve dönüşümlerle İslâm sonrasında da işletilmeye devam edilmiş, böylece korunmaya muhtaç çocukların ve âzatlıkların İslâm toplumunda korunma, güvenlik ve eğitime imkanlarına kavuşması sağlanmıştır³⁹. Osmanlı'da kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların himayesi ve eğitimi için hizmet eden vakıfların yanında, İslahhaneler, Daru's-şafaka, Darü'l-aceze, Darü'l-eytâm gibi çeşitli adlarla birtakım kurumlar açılmıştır⁴⁰.

³⁴ Nuri Kahveci (2019), *İslâm Aile Hukuku*, İstanbul: Hikmetevi Yayınları, s. 42-43; Kadağan& Ekşi, "Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi", s. 394, <https://www.setav.org/islam-ve-koruyucu-ailelik> (Erişim, 5.10.2025).

³⁵ "Çocuğu şefkatle kucaklamak" sözlük anlamıyla hidâne/hadâne İslâm hukukunda "küçüğün ve bu hükümde olan kimselerin büyütölüp yetiştirilmesi ve eğitilmesi amacıyla şâriin belli şahıslara tanıdığı hak ve sorumlulukları" ifade etmektedir. Deniz, "İslâm Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme", s. 132.

³⁶ Ali Bardakoğlu (1998), "Hidâne", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 17/467; Abdullah Çolak (2018), *İslâm Aile Hukuku*, İstanbul: Ensar yayınları, s. 248-252.

³⁷ Saffet Köse (2003), "Lukata", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, Ankara, 27/2003; Şevket Topal (20025), "Velayet ve Vesayet Yetkisi Açısından İslâm Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakım ve Gözetimi", *Çocuk Sorunları ve İslâm Sempozyumu*, (30 Eylül-2 Ekim 2005, İlahiyat Fakültesi, Rize), s.304.

³⁸ Şükrü Özen (2013), "Velâ", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, TDV Yayınları, İstanbul, 43/11; Deniz, "İslâm Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme", s. 128-132.

³⁹ Reyhan Kaleli (2019), *İslâm Hukukunda Koruyucu Aile-Mukayeseli Çalışma, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, s.67

⁴⁰ Keskin, "Osmanlı'nın Son Döneminde kimsesiz ve Korunmaya Muhtaç Çocukların Eğitimi ve Topluma Kazandırılması: Kastamonu Örneği", s.137; Kurt, "İslâm'ın Koruyucu Aileye Bakışı", s. 178, 181; Kadağan&Ekşi, "Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi", s. 391; <https://www.setav.org/islam-ve-koruyucu-ailelik> (Erişim, 5.10.2025).

Koruyucu aile, Osmanlı Devleti zamanında⁴¹ değişik isimler altında uygulanmış ve revizyona uğrayarak ilk olarak 1926'da TMK'nun 273. maddesinde resmîyet kazanmıştır. Konu esas itibarıyla desteğini Medeni Kanun, Çocuk Hakları Bildirgesi ve sırası ile 1984 ve 1993 yıllarında revize edilerek çıkartılan yönetmeliklerden alır. Son olarak 2012 yılında konusu kanunda "*Çocukların, bedeni veya fıkri tekâmülü tehlikede bulunur veya çıkartılan yönetmelikle mer'i olan Türk hukukundaki son halini almıştır. Söz çocuk manen metruk bir halde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile nezdine veya bir müesseseye yerleştirebilir*" ifadesi bulunmaktadır. Bununla birlikte uygulamanın nasıl yapılacağı tam olarak belirlenmemiştir. Günümüzde Medeni Kanun ile düzenlenmiş olan evlat edinme müessesesi, ilgili madde gereğince evlat edinenle evlat edinilen arasında hısımlık ilişkisi doğmasını intaç eder. Çocuk, evlat edinen ailenin soyadını alır, mirasçısı olur ve onların velayeti altına girer. Koruyucu aile uygulaması ise çocuğun bakım, yetiştirilme ve eğitim sorumluluğunun üstlenilmesini içermekte olup çocuğun velâyeti biyolojik ailesinde kalmaya devam eder. Buna göre iki uygulama arasında doğurduğu sonuçlar açısından farklar bulunmaktadır⁴².

Koruyucu aile, birbirine yakın farklı cümlelerle tanımlanmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın Koruyucu Aile Yönetmeliğine göre koruyucu aile şu şekilde tarif edilmektedir: "*Belirlenen sürede, il veya ilçe müdürlükleri denetiminde, ödeme karşılığı ya da karşılıksız olarak çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamını sağlayan, tercihen belirtilen eğitimlerden en az birini almış aileye denir.*" Koruyucu ailenin en kapsamlı tanımlardan birisi şudur: "*Öz ailesi tarafından bakılamayacak durumda olan ya da öz ailesi yanında kalması bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimi bakımından sakıncalı olduğu kabul edilen, evlatlık verilmesinin olanaklı olmadığı ya da uygun görülmediği durumlarda, evlerinde kalacağı, öz ana babasının yerini alabilecek, ona her bakımdan sürekli ya da geçici, gönüllü ya da ücretli bakım ve eğitim sağlayabilecek aile*" olarak tanımlanmaktadır⁴³.

⁴¹ Osmanlı mahkemeleri halvetten dolayı ileride meydana gelebilecek olumsuzlukların önlenmesi içinde evlat edinmeyi çocuğun rüşt çağıyla sınırlandırmışlardır. Alkış & Ünal, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunun İslâm Hukuku ve İnsan Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi", s. 16.

⁴² Ülfet Görgülü (2024), "İslâm Hukukuna Göre Yetimlere Koruyucu Aile Olmak", Bütün Yönleriyle Yetim, Ensar Neşriyat, İstanbul, s. 173-174.

⁴³ <https://aile.gov.tr/koruyucuaille/ss-sayfasi>. (Erişim: 16 Ağustos 2025)

Türk Medeni Kanunu'nun 305-320. maddeleri uyarınca, çocuğun evlatlık statüsüne kabulü sürecinde aday anne ve babaya yönelik belirli şartlar getirilmiştir. Bu şartlar, evlat edinme uygulamasının temel unsurlarını ve yasal prosedürlerini düzenlemektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 14 Aralık 2012 tarihinde yayımlanan "Koruyucu Aile Yönetmeliği"ne göre, koruyucu aile olmak isteyen kişilerin Türk vatandaşı olmaları, Türkiye'de sürekli ikamet etmeleri, 25-60 yaş arasında bulunmaları, en az ilköğretim mezunu olmaları ve düzenli bir gelir sahibi olmaları gerekmektedir. Bunlara ek olarak, çocuğa ilişkin özel şartlar da bulunmaktadır. Örneğin, çocuğun anne, baba veya vasisi koruyucu aile olarak kabul edilmemektedir. Ayrıca, koruyucu aile ile çocuk arasında en az on sekiz yaş farkı olması zorunludur; ancak bu yaş şartı akraba koruyucu aile modelinde uygulanmamaktadır. Çocuğun öncelikli olarak uygun bir aile ortamında yetiştirilmesi esas kabul edildiğinden, ilk olarak akraba ve yakın çevredeki ailelere koruyucu aile olma teklifi sunulmaktadır. Söz konusu aileler, koruyucu aile olmayı kabul edip ilgili komisyon tarafından uygun bulunmaları halinde, yaş farkı ve eğitim şartları aranmayabilir⁴⁴.

3. KUR'AN VE HADİSLERDE KORUYUCU AİLE OLMANIN YERİ

İslâm dinî, insan hayatının ve neslin korunmasına büyük önem atfetmektedir. Kur'an-ı Kerim'de, bir insanı haksız yere öldürmenin tüm insanlığı öldürmek gibi olduğu, bir canı kurtarmanın ise tüm insanlığı kurtarmak gibi olduğu belirtilmektedir. Bu ilke, Maide Suresi'nin 32. ayetinde şu şekilde ifade edilir:

*"Kim, bir cana veya yeryüzünde bozgunculuk çıkarmaya karşılık olmaksızın haksız yere bir cana kıyarsa, bütün insanları öldürmüş gibi olur. Her kim bir canı kurtarırsa, bütün insanları kurtarmış gibi olur."*⁴⁵ Söz konusu ayet, insan hayatının ne kadar değerli olduğunu ve korunması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca, İslâm'ın korunmasını emrettiği beş temel esas arasında canın ve neslin korunması da bulunmaktadır. Çocukların yetiştirilmesi ve muhafazası için maddî -manevî tüm imkânlar ortaya konulurken zaman içerisinde birtakım sebeplerden dolayı çocuklar anne-baba koruması dışında gerekli durumlarda

⁴⁴ 28497 sayılı "Koruyucu Aile Yönetmeliği". <https://aile.gov.tr/koruyucuaille/sss-sayfasi>. 2818 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. Maddesinin f bendinde sayılan kurumlar şunlardır: Çocuk yuvası, yetiştirme yurdu, kreş ile gündüz bakımevi, çocuk destek merkezi, çocuk evi, ev tipi sosyal hizmet birimi, sosyal hizmet merkezi.

⁴⁵ Maide, 5/32.

devlet tarafından korunma ve bakımları için uygun ortamların oluşturulmasına da ihtiyaç duyabilmektedirler⁴⁶.

Akrabası olmayan, terkedilmiş ya da himayeye muhtaç çocuklara sahip çıkılması, beslenme ve barınma gibi maddî ; sevgi, şefkat görme, terbiye, eğitim gibi manevî ihtiyaçlarının karşılanması fakihler tarafından farz-ı kifâye, diğer bir deyişle Müslümanların toplumsal sorumluluğu kapsamında değerlendirilmiştir⁴⁷. Eğer toplumda bu sorumluluğu hiç kimse üstlenmezse bu takdirde herkes vebal altına girmiş olmaktadır. Fıkhi terminolojide “lakîr” olarak isimlendirilen bu çocukların velâyeti, “*Velisi olmayanın velisi devlet başkanıdır.*”⁴⁸ hadisi uyarınca devletin yetkili birimlerine ait görülmüş, yetiştirilme masrafları devlet bütçesinden (beytülmal) karşılanmıştır. Bulan kimsenin lakîti himaye etmek istemesi durumunda ise hâkim kararı aranmıştır⁴⁹. Nitekim aynı zamanda bir devlet başkanı olan Hz. Peygamber, toplumdaki korunmaya muhtaç kimsesizlere sahip çıkmıştır. Bu bağlamda günümüz sosyal hizmet uygulamalarına da esas teşkil edecek hadisi şöyledir: “*Bir kimse arkasında zorda olan çoluk çocuk bırakırsa, onlara bakmak bize aittir. Kim arkasında mal bırakırsa varislerine aittir.*”⁵⁰.

İslâm nazarında yetim ve korunmaya muhtaç çocukların dinîne ve kimliğine bakılmaz. Bütün yetimlere bakmak, hem dinî hem ferdi hem de toplumsal bir vazifedir. Kur’an-ı Kerim’de yetim kavramına sıkça vurgu yapıldığı gibi yirmi iki ayette yetimler⁵¹ konu edilmiş ve onların haklarının gözetilmesi sıkça vurgulanmıştır. Yetimlerin mallarının korunması, onlara şefkatle yaklaşılması ve adaletle muamele edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu çerçevede yetimlere iyilikle davranılıp ikramda bulunulması⁵², durumlarının düzeltilmesi⁵³, yetimlerin yedirilip içirilmesi⁵⁴, mal varlıklarının korunması⁵⁵ üzerinde ısrarla durulan hususlardır.

⁴⁶ Kaleli, *İslâm Hukukunda Koruyucu Aile-Mukayeseli Çalışma*, s.2.

⁴⁷ Özpınar, *Peygamberimiz ve Çocuk*, s.121; Deniz, “İslâm Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme”, s. 127.

⁴⁸ Tirmizî, “*Nikâh*”, 1102; Ebu Dâvud, “*Nikâh*”, 19.

⁴⁹ Abdüsselam Arı (2013), “Yetim”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 43/501-503.

⁵⁰ Müslim, “*Feraiz*”, 15.

⁵¹ Yetim; çocuğun babasız kalmasındaki yalnızlığı ifade eder. Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem İbn Manzûr (2004), *Lisânü'l-arab*, Dârü Sader, Beyrut, 3. Basım, 15/308.

⁵² el-Bakara 2/83, 177, 215; en-Nisâ 4/8, 36; el-Enfâl 8/41; el-Haşr 59/7.

⁵³ el-Bakara 2/220.

⁵⁴ el-İnsân 76/8.

⁵⁵ en-Nisâ 4/2, 6; el-En'âm 6/152; el-İsrâ 17/34; el-Kehf 18/82.

Kur'an'da yetimlere iyilikle muamele etmenin, iman esasları ve namaz, zekât gibi temel ibadetlerle birlikte erdemli davranışlar arasında zikredildiği görülmekte, takvaya ancak bu şekilde erişileceği dikkate sunulmaktadır: *“İyilik, yüzlerinizi doğuya ve batıya çevirmeniz değildir. Asıl iyilik Allah’a, âhiret gününe, meleklerle, kitap ve peygamberlere iman eden; sevdiği maldan yakınlarla, yetimlere, yoksullara, yolda kalmışlara, yardım isteyenlere ve kölelere harcayan; namazı kılıp zekâtı veren; anlaşma yaptıklarında sözlerini yerine getiren; darlıkta, hastalıkta ve savaş zamanlarında sabreden kimselerin davranışlarıdır. İşte doğru olanlar bunlardır ve işte muttakiler bunlardır”*⁵⁶. İslâm hukukunda yetim çocukların mallarının korunması, hem teorik hem de pratik düzeyde titizlikle ele alınmış bir konudur. Bu çerçevede, yetim malının korunması sadece bir ahlaki sorumluluk değil, aynı zamanda hukukî bir yükümlülük olarak değerlendirilmiştir.

Hiz. Peygamber (sas) ve sahâbe döneminde yetimlere koruyucu aile olmanın pek çok örneğine rastlamak mümkündür. Bu şekilde yetimlerin hem barınma, beslenme gibi maddî ihtiyaçları karşılanmış hem eğitimleri üzerinde durulmuş hem de kendilerine gösterilen sevgi ve ilgi ile psikolojik anlamda destek sağlanmıştır. Yetimlerle bir arada yaşamadan (muhâlata) bahseden ayetten de o dönemde ashabtan yetimleri evlerinde himaye edenlerin mevcudiyeti anlaşılmaktadır. Hiz. Peygamber (sas) *“Müslümanlar arasında en hayırlı ev, içinde kendisine iyi davranılan bir yetimin bulunduğu evdir.”*⁵⁷ buyurarak bu hususta sahâbeyi teşvik ettiği gibi kendisi de “Ebu’l-yetim” unvanıyla anılmış, evinde pek çok yetim himaye etmiştir. Örneğin Efendimiz, kendisiyle evlilik yaptığı Ümmü Seleme’nin (ö. 62/681) Uhud’da şehid olan önceki eşi Ebû Seleme’dan (ö. 3/625) geriye kalan dört yetimine kol kanat germiş, bu kısmetli yavrular haneyi saadette yetiştirmişlerdir. Ensar’dan Amra bt. Abdurrahman (ö. 106/724) ve Sumeyte de Hiz. Âişe’nin himayesinde ve Efendimizin evinde büyümüş yetimler arasında yer almaktadır. Hiz. Peygamber, yetimin yetiştirilebileceği yer olarak bize, *“Kim müslümanlar arasından bir yetimi (evine alır), kendi yediğinden yedirir, içtiğinden içirirse, affı mümkün olmayan bir günah işlemediği takdirde, Allah onu mutlaka cennetine koyar”*⁵⁸ hadisinde, ev ortamını işaret etmiştir. Hadislerde

⁵⁶ el-Bakara 2/177.

⁵⁷ İbn-i Mâce, “Edeb”, 6.

⁵⁸ Tirmizî, “Birr”, 14.

de yetimlere iyi davranmanın önemi vurgulanmış ve yetime bakan kişilere büyük mükâfatlar vaat edilmiştir. Peygamber Efendimiz, “*Ben ve yetimi himaye eden kimse cennette şöyle olacağız.*” buyurarak işaret parmağı ile orta parmağını yan yana getirmiştir⁵⁹. Bir başka hadiste ise “*Babası olmadığı bir kişiyi bilerek babası imiş gibi iddia eden kişiye cennet haramdır*”⁶⁰ buyurarak soyların birbirine karıştırılmasını önlemiştir.

Evlat edinmenin haram kılınıp kaldırılmasından sonra Müslümanlar, yetim çocukların korunup kollanması, büyütülmesi meselesinin nasıl olacağını merak edip bu konuda peygamberimize sorduklarında Yüce Allah şu âyeti gönderdi: “*Sana yetimler hakkında soruyorlar. De ki: Onların durumlarını iyileştirmek hayırlı bir iştir. Onlarla içli dışlı olursanız zaten onlar sizin kardeşlerinizdir. Allah düzelten ile bozanı bilir. Allah dileyeydi sizi güçsüzlüğe düşürürdü. Hiç şüphe yok ki Allah izzet ve hikmet sahibidir*”⁶¹. Bu ayet Duman’a göre yetim çocuklarla ilgilenmenin, onları besleyip büyütmenin, onlarla aynı evde bulunmanın haram olmadığını tam tersine teşvik edildiğini ortaya koymaktadır⁶².

İslâm alimleri, yetimlerin korunmasının bireysel bir iyilikten öte, toplumsal dayanışmanın bir gereği olduğunu belirtmişlerdir. Kur’an ve Sünnet’te yetimlerin himayesine, ihtiyaçlarının karşılanmasına dair önemli uyarılara yer verilmesi yanında günümüzde koruyucu aile bakımı olarak adlandırılan uygulamanın kökenini oluşturabilecek örneklerin mevcudiyeti de görülmektedir. Bu örneklerden biri, Mısır Azizinin Yusuf peygamberi (a.s.) evlat edinmek istemesi olayıdır. Bu konu ile ilgili olan bir ayette, şu bilgilere yer verilmektedir: “*Mısır’da onu satın alan adam, karısına dedi ki: “Ona değer ver ve güzel bak! Umulur ki bize faydası olur. Veya onu evlat ediniriz. “İşte böylece (Mısır da adaletle hükmetmesi) ve kendisine (rüyadaki) olayların yorumunu öğretmemiz için Yusuf’u o yere yerleştirdik. Allah, emrini yerine getirmeye kadirdir. Fakat insanların çoğu (bunu) bilmezler.*”⁶³. Bu ayette Mısır Azizinin Yusuf peygamberi evlat edinmek istediği haber verilmektedir. Mısır’da evlat edinme geleneği yaygındı ve onun çocuğu olmadığı için Yusuf’u evlat edinmek istedi. Ayette yer alan, “Onu evlat ediniriz” cümlesi, “*nettehizuhu veleden*”

⁵⁹ Buhari, “Edeb”, 24.

⁶⁰ Buhârî, “Ferâiz”, 28; Müslim, “İman”, 115.

⁶¹ el- Bakara, 2/220.

⁶² Duman, *Günümüz Fıkıh Problemleri*, s. 322.

⁶³ Yusuf, 12/21; Deniz, “İslâm Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme”, s.138.

ifadesi ile anlatılmaktadır. Bu ifade, Arapçada evlat edinme için kullanılan “tebennî” kelimesi ile tefsir edilmektedir⁶⁴.

Kur’an’ın, Hz. Musa’nın bebeklik döneminde Firavun’un eşi Hz. Asiye tarafından evlat edinilmesi ve Hz. Zekeriyya’nın yetim doğan Hz. Meryem’i koruyup gözetmesine ilişkin anlatılarının bu minvalde okunması mümkündür. Bunun yanında hayata yetim olarak başlayan Hz. Peygamber’in (sas) önce dedesi Abdulmuttalip daha sonra amcası Ebû Talip tarafından himaye edilmesinin, yıllar sonra amcasının ekonomik açıdan sıkıntı yaşadığı dönemde de Efendimizin onun oğlu Hz. Ali’yi (ö. 40/661), diğer amcası Hz. Abbas’ın (ö. 32/653) ise yeğeni Hz. Ca’fer’i himayesine almasının da akraba koruyucu aile modeline örneklik teşkil ettiği söylenebilir⁶⁵.

İslâm’ın ilk dönemlerinde evlat edinme uygulaması, cahiliye toplumlarından miras kalan bir gelenek olarak varlığını sürdürmekteydi. Bu uygulama, evlat edinilen bireyin nesep bağı kurulmuş öz çocuk gibi kabul edilmesini içerdiği için, Kur’an-ı Kerim tarafından açık biçimde eleştirilmiş ve bu tarz bir uygulamanın İslâm’ın temel ilkeleriyle bağdaşmadığı ifade edilmiştir. Özellikle Ahzâb Suresi’nin 4 ve 5. ayetlerinde, kişilerin evlat edindikleri bireyleri “öz çocukları” gibi tanıtmalarının doğru olmadığı ve nesebin gerçek biyolojik bağ üzerinden korunması gerektiği açıkça belirtilmiştir. Buradaki yasaklama, çocukların korunmasına yönelik iyi niyetli bakım ve himaye süreçlerine değil, nesep bağına müdahale eden ve sosyal rolleri karıştıran uygulamalara yöneliktir. Bu bağlamda, İslâm dinî evlat edinmeyi (tebennî) biyolojik nesebi değiştirecek şekilde değil, çocuğun korunmasını ve barınmasını sağlayacak himaye mekanizmaları üzerinden teşvik etmiştir⁶⁶.

Osmanlı Devleti’nde ise bu anlayış doğrultusunda evlat edinme müessesesi, İslâm hukukuna uygun hale getirilerek “tebennî”⁶⁷ adı altında uygulanmıştır. Osmanlı uygulamalarında tebennî, nesep, miras, evlenme yasağı, sıhrî hısımlık ve boşanma gibi hukukî sonuçlar doğurabilecek düzeyde kapsamlı bir statüye

⁶⁴ Turgay, “Evlat Edinme Olayı”, s. 261; Acar, “İslâm’da Evlat Edinme Yasağının Hikmetinin Hz. Yusuf ve Hz. Musa’nın Evlatlık Olmaları İle İrtibatı”, s.427.

⁶⁵ Görgülü, “İslâm Hukukuna Göre Yetimlere Koruyucu Aile Olmak”, s. 169.

⁶⁶ Köse, “Mukayeseli Hukukta Edat Edinme Problemi”, s. 270; Kurt “İslâm’ın Koruyucu Aileye Bakışı”, s. 177. Kaan, *Güncel Fıkıh Problemleri*, s. 406; Deniz, “İslâm Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme”, s. 138-140; Seyyid Kutup (1997), *Kadın ve Aile*, (çev: Halit Yılmaz), İstanbul: İhtar Yayıncılık, s. 263-266.

⁶⁷ Nesebi başkasından sabit olan bir çocuğu evlat edinmektir. Bu çocuğa *mütebennâ* ve *deiy* adı verilir. Evlatlık veren şahsa da, *mütebennî* denir. Ömer Nasuhi Bilmen (2022), *Fıkıh İlmi&İslâm Hukuku Terimleri Sözlüğü*, ed. Abdullah Karaman, İstanbul: Nizamiye Akademi, 198; Kurt “İslâm’ın Koruyucu Aileye Bakışı”, s. 180.

sahipti. Ancak bu uygulamalar zamanla İslâm hukukunun sınırları içinde yeniden değerlendirilmiş, evlat edinmenin doğurabileceği mahsurların (örneğin nesep karmaşası veya miras uyuşmazlıkları gibi) önüne geçilmeye çalışılmıştır⁶⁸. Modern çağda evlat edinme XX. Yüzyılın başlarından günümüze kadar sistematik bir şekilde devam ettiğini ve gelişim gösterdiğini görmekteyiz. Özellikle 1. Dünya Savaşı sonrası öksüz çocuklar için bu uygulama devreye sokulmuş ve zamanla İsviçre, Almanya ve Fransa gibi ülkelerin medenî kanunlarında yer almıştır. Günümüzde bu uygulamam kamu iznine bağlı olarak yapılan hukukî bağlayıcılığı bulunan bir sözleşme olarak görülmektedir. Ayrıca günümüzde Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yürütülen ve Diyanet İşleri Başkanlığının da destek verdiği bir uygulama olan “Koruyucu Ailelik” sistemi mevcuttur.

Halihazırda ülkemizde, korunmaya muhtaç çocuklar için en çok teşvik edilen ve tercih edilen bakım şekli, koruyucu aile sistemidir. Koruyucu aile, çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocukların, kendi aile ortamlarında eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde devlet denetiminde paylaştan, hissettikleri toplumsal sorumluluğu gösterebilen uygun aile ya da kişilerdir. Bu uygulamalarla devletler aile yuvasından uzak yetişen çocuklara gerçek aile ortamına benzer bir ortam sağlamayı hedeflemektedirler. Gelişmiş ülkelerde bakıma muhtaç çocukların % 75’i, koruyucu aile modelinden istifade etmektedir. Türkiye’de ise bu model, ilk defa 1926 yılında mevzuata girmiş olmasına rağmen ilk uygulama 1949 yılında yapılmıştır ve 1952 yılından itibaren yaygın olarak uygulanmaya başlamıştır⁶⁹.

Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklara yönelik resmi koruma hizmetleri, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü aracılığıyla yürütülmektedir. Bu kurum, sosyal hizmet ve yardım temelli uygulamalarla çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal refahlarını güvence altına almayı hedeflemektedir. Kurumun temel amacı, çocuğun yüksek yararını esas alarak, ihmal ve istismar riski altındaki bireylerin topluma sağlıklı bireyler olarak kazandırılmasını sağlamaktır. Mevcut

⁶⁸ Köse, “Mukayeseli Hukukta Edat Edinme Problemi”, s. 300; Kaan, *Güncel Fıkıh Problemleri*, s. 407.

⁶⁹ MK m. 314: “Ana ve babaya ait olan haklar ve yükümlülükler evlat edinene geçer. Evlatlık, evlat edinenin mirasçısı olur. Evlatlık küçük ise evlat edinenin soyadını alır. Evlat edinen isterse çocuğa yeni bir ad verebilir. Ergin olan evlatlık, evlat edinilme sırasında dilerse evlat edinenin soyadını alabilir. Eşler tarafından birlikte evlat edinilen ve ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin nüfus kaydına ana ve baba adı olarak evlat edinen eşlerin adları yazılır.”

çocuk koruma politikaları değerlendirildiğinde, kimsesiz ya da korunmaya muhtaç çocukların bakımında öncelikli tercih, çocuğun biyolojik ailesi yanında destekleyici hizmetlerle yaşamını sürdürmesi yönündedir. Ancak bu seçeneğin mümkün olmaması hâlinde örneğin, çocuğun güvenliğini tehdit eden durumlar ya da ebeveynin bakım yükümlülüğünü yerine getirememesi gibi gerekçelerle kurum bakımı devreye sokulmaktadır. Kurum bakımına yönlendirme, ancak diğer aile temelli bakım seçeneklerinin yetersiz kaldığı durumlarda son çare olarak uygulanmaktadır. Bu yaklaşım hem ulusal mevzuat hem de Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası metinler doğrultusunda şekillenmiş olup, çocuğun gelişim hakkının korunmasını ve toplumsal entegrasyonunun sağlanmasını amaçlamaktadır⁷⁰.

4. FIKHÎ AÇIDAN KORUYUCU AİLE

İslâm hukuku açısından, nesep, miras, evlilik engeli gibi hukukî sonuçlar doğuran evlat edinme uygulaması bahsi geçen ayet ve hadislere binaen meşru görülmektedir. Bununla birlikte ilgili hüküm, korunmaya muhtaç çocukların himaye edilmesine, öz evlat gibi sevgi ve şefkatle yetiştirilmelerine engel teşkil etmemektedir. İster evlat edinme ister koruyucu aile olarak adlandırılsın, yetim ve kimsesiz çocukların sahiplenilmesinde İslâm hukuku açısından nesep, mahremiyet ve miras hususlarında dikkat edilmesi gereken kurallar bulunmaktadır.

4.1.Evlatlık ile Koruyucu Aile Farkı: Evlatlık kurumu, yetişkin kişilerin veya çiftlerin çocuk sevgisi ve şefkat duygusu gibi gayelerle, kendi soyundan olmayan bir çocuğu kendi öz çocuğu sayarak, çocuğun sorumluluğunu üstlenmeleri olarak tanımlanır⁷¹. Nesebi belli olsun olmasın başkasına ait bir çocuğu kendi çocuğu olarak kabul etme anlamındaki evlat edinme geçmişte ve günümüzde rastlanan sosyal ve hukukî bir realitedir. Arapça'da evlat edinme karşılığında kullanılan tebennî, "oğul" anlamındaki İbn kelimesinden türemiş olup "oğul edinme" demektir⁷². Evlat edinme kurumunun var olduğu hemen bütün toplumlarda görüldüğü gibi eski

⁷⁰ Kadağan& Ekşi, "Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi", s. 393.

⁷¹ Mehmet Akif Aydın (1995), "Evlat Edinme", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, XI/527; Acar, "İslâm Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber'in Zeynep'le Evliliği", s.100.

⁷² Acar, "İslâm'da Evlat Edinme Yasağının Hikmetinin Hz. Yusuf ve Hz. Musa'nın Evlatlık Olmaları ile İrtibatı", s. 424; Bilmen, *Fıkıh İlmi&İslâm Hukuku Terimleri Sözlüğü*, s.198; Kadağan& Ekşi, "Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi", s. 390.

Arap toplumunda da sadece erkek çocuklar evlat edinildiğinden bu vakia tebennî kelimesiyle ifade edilmiştir. Kız çocuklarının evlat edinilmesi sonraki dönemlerde (Osmanlılarda) görülür. Çocuk, evlat edinme sonucunda evlat edinenin mirasçısı olur, onun soyadını alır ve onun velayeti altına girer⁷³.

İslâm'ın ilk dönemlerinde evlat edinme uygulaması cahiliye geleneğine bağlı olarak varlığını sürdürmekte idi. Kur'an'da bu uygulamanın İslâm ile örtüşmediği ifade edilerek yasaklanmıştır. Bu yasaklama, kişilerin bir çocuğu kendi evladı olarak ilan etmesi ile alakalıdır. Yoksa çocukların korunması ile doğrudan alakalı bir durum söz konusu değildir⁷⁴. Evlat edinmeye cevaz vermeyen İslâm, aileleri tarafından terkedilmiş, anne ve babası ölmüş, bakım ve şefkate muhtaç çocuklara yardım elini uzatmayı, onları himaye etmeyi tavsiye etmiştir. Koruyucu aile sistemi ile bu tür çocuklara sıcak ve sevgi dolu aile ortamı sağlanabilir ve terk edilmişlik duygusunun neden olduğu olumsuzluk, en aza indirilebilir. Mirastan pay almasalar da kendilerine vasiyet yolu ile maddî destek sağlanabilmektedir⁷⁵.

Evlat edinme süreci, hukukî bir prosedürün tamamlanmasını takiben ailenin çocuğun velayet hakkını tamamen üzerine almasını gerektirirken; koruyucu aile sisteminde, aile çocuğun bakım, eğitim ve yetiştirilmesi sorumluluğunu devlet ile paylaşmakta ve çocuğun velayeti biyolojik ailesinde kalmaktadır. Koruyucu aile, çocuğun günlük bakım, eğitim, ikametgâhın belirlenmesi ve üçüncü kişilerle olan ilişkilerinin denetlenmesi konularında çocuğun temsilcisi konumundadır. Velayet hakkı, veliye küçüğün mal varlığını yönetme ve kullanma yetkisi tanımakta olup, koruyucu aileye bu bağlamda tasarruf yetkisi verilmemektedir. Ancak, velisi bulunmayan çocuklar için hâkim, koruyucu aileyi veya aile bireylerinden birini çocuğun vasisi olarak atayabilmektedir⁷⁶.

İslâm Hukuku çerçevesinde evlat edinme (tebennî) müessesesi, nesep ilişkisini değiştirecek şekilde uygulanması nedeniyle caiz görülmemektedir. “Evlat edinme meselesinde, “Bir kimse kendi babası olmadığını kesinlikle bildiği

⁷³ Kâşif Hamdi Okur (2018), “Koruyucu Aile Uygulamasının Manevî Temelleri” *Koruyucu Aile Olmak*, TDV Yayınları, Ankara, s. 23; İbn Rüşd (1982), *Bidâyetu'l-Muctehid ve Nihâyetu'l-Muktesid*, Daru'l-Ma'rife, Beyrut, II, s. 32; Deniz, “İslâm Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme”, s.137.

⁷⁴ Aydın, “Evlat Edinme”, XI/528; Köse, “Mukayeseli Hukukta Edat Edinme Problemi”, s.269.

⁷⁵ Acar, “İslâm Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber'in Zeynep'le Evliliği”, s.110.

⁷⁶ Kadağan& Ekşi, “Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi”, s.392.

*birinin soyundan geldiğini ileri sürerse, cennet ona haramdır.*⁷⁷ rivayetinde olduğu gibi birçok hadiste nesebin korunmasına vurgu yapılmış ve buna dikkat etmeyenler cehennemle ihtar edilmişlerdir. Bu bağlamda, İslâm toplumlarında kimsesiz ve bakıma muhtaç çocukların korunmasına ilişkin olarak evlat edinme yerine; hibe, vasiyet, kefalet, zekât ve vakıf gibi mekanizmalar aracılığıyla çeşitli alternatif modeller geliştirilmiştir. Bu yöntemler hem bireysel yardımseverliğe hem de kurumsal dayanışmaya dayalıdır ve tarihsel olarak söz konusu çocukların korunmasında önemli roller üstlenmiştir. İslâm'da nesep (soy bağı), hem hukukî hem de dinî açıdan korunması gereken asli bir değer olarak kabul edilmiştir. Bu nedenle, öz çocuk “asli nesep” sahibi iken, evlatlık alınan çocuğun nesebe sonradan dahil edilmesi, şer’î naslar (Kur’an ve Sünnet) çerçevesinde uygun görülmemektedir. Nitekim Kur’an-ı Kerim’de Ahzâb Suresi 4. ve 5. ayetlerde, evlat edinmenin biyolojik soy bağına değiştirmeyeceği açıkça ifade edilmiştir. Bu bağlamda, tebennî uygulaması İslâm’ın ilk dönemlerinde kaldırılmış ve yerini çocukların himaye edilmesine yönelik sistematik bir teşvik politikası almıştır⁷⁸.

Günümüz uygulamalarında, koruyucu aile modeli, çocuğun nesebine müdahale etmeksizin, onun fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan bir sistem olarak İslâm hukuku ile çelişmemektedir. Bu modelde çocuk, biyolojik ailesine ait kimliğini muhafaza eder; bu durum, hem dinî hem de hukukî ilkelerle uyumludur. Dolayısıyla, çağdaş hukuktaki evlat edinme kurumu yerine, İslâm hukukuna uygun olarak yapılandırılmış koruyucu aile uygulamaları daha meşru ve sürdürülebilir çözümler olarak değerlendirilmektedir⁷⁹. Evlat edinme Türk Medenî Kanunu’nun 305 ila 320’nci maddelerinde düzenlenen, mahkeme kararıyla neticelenen bir süreçken koruyucu ailelik Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 24’üncü maddesi ve Koruyucu Aile Yönetmeliği kapsamında kuruluş bakımına alternatif koruma altındaki çocukların aile yanında bakımlarına yönelik süreli ve geçici bir hizmet modelidir. İki hizmet arasındaki oldukça fark bulunmaktadır⁸⁰.

Din İşleri Yüksek Kurulu da kimsesiz çocukların bakım ve gözetilmesini tavsiye etmekle beraber “hukukî sonuçlar doğuran bir evlatlık müessesesi” ni kabul etmemektedir. Zira İslâm bir çocuğun bakımını ve korunmasını değil ona bakan

⁷⁷ Buhârî, “*Ferâiz*”, 29; Ebû Dâvûd, “*Sünnet*”, 109,110.

⁷⁸ Kadağan& Ekşi, “Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi”, s. 390.

⁷⁹ Hamdi Döndüren (1995), *Delilleriyle Aile İlmihali*, Erkâm Yayınları, İstanbul, s. 280.

⁸⁰ <https://aile.gov.tr/koruyucuaille/ss-sayfasi> (Erişim: 16 Ağustos 2025)

kişilerin kendilerini ona “anne-baba” olarak tanıtmalarını yasaklar. Gerçekten de ailesini kaybetmiş çocukları korumak, eğitimlerini psikolojik ve fiziksel gelişimlerini sağlamak ve sonunda onları iyi birer birey olarak topluma kazandırmak için onları evlat edinmeden ve neseplerini değiştirmeden sahiplenmek İslâm’ın hem hukuk yönüne hem de sosyal yönüne uygun düşmektedir⁸¹.

4.2. Mahremiyet İlkesi: Evlat edinmenin ve koruyucu aile yanına alınan çocuğun İslâm dinî açısından kan bağı olmadığından “mahremiyet”⁸² hükümleri açısından namahrem konumundadır. Evlat edinme uygulamasında, evlatlık bireyin aileye dâhil edilmesiyle birlikte yapay bir nesep bağı kurulmuş gibi algılanmakta ve bu durum, özellikle evlat özlemiyle bu yola başvuran ailelerin evlatlık çocuklarını öz çocukları gibi görmelerine yol açmaktadır. Bu psikolojik ve toplumsal yakınlık, zamanla mahremiyet sınırlarının ihlal edilmesine neden olabilmektedir. Hem erkek hem de kız çocukları açısından, tesettür, halvet (baş başa kalma) ve mahremiyetle ilgili dinî hükümler göz ardı edilebilmekte; bu da İslâm hukukunda hassasiyetle korunması gereken sınırların bulanıklaşmasına yol açmaktadır. Böylesi durumlar, özellikle biyolojik bağı bulunmadığı ilişkilerde dinî ve ahlâkî sorumlulukların ihmal edilmesine ve sonuç olarak karmaşık sosyal ve psikolojik sorunların ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Bu nedenle İslâm hukuku, nesep bağına değiştirecek şekilde evlat edinmeye karşı temkinli yaklaşmakta ve bunun yerine, himaye (kefalet) gibi alternatif bakım modellerini önermektedir. Bu modellerde çocuğun korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması mümkün olurken, aynı zamanda nesep, miras, mahremiyet gibi temel İslâmî ilkeler de muhafaza edilmektedir⁸³.

Kur’ân’da; mahremiyet eğitimi, özel hayat ve kişilik hakları gibi beşeri münasebetlerde de çocukların terbiye edilmesi istenmektedir. Nûr Sûresi’nde “Ey iman edenler! Elinizin altındaki hizmetçilerle içinizden henüz ergenlik çağına gelmemiş olanlar yanınıza gelmek için sizden üç vakitte izin alsınlar...”⁸⁴ buyrulurken bir sonraki âyette de “Çocuklarınız ergenlik çağına gelince, onlardan

⁸¹ Kaan, *Güncel Fıkıh Problemleri*, s. 418.

⁸² Mahremiyet; gizlilik, bir şeyin gizli hali, gizli yönü, insanın saygınlığı ve dokunulmazlığı demektir. Özel hayatın gizliliği hakkının niteliği ve kapsamı göz önünde bulundurulduğu zaman kişinin sadece kendisine ait olan, başkasıyla paylaşmamaya özen gösterdiği ve ihlalinden hoşlanmadığı hususları ifade etmek için “mahremiyet” kelimesi kullanılmaktadır. Heyet (2019), *Sorularla Mahremiyet Bilinci*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s. 17; Abdullah Kahraman (2016), “Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, Samsun, s. 34.

⁸³ Kaan, *Güncel Fıkıh Problemleri*, s.417-418.

⁸⁴ en-Nûr 24/58.

*önceki ergenler nasıl izin alıyorlarsa onlar da öyle izin alsınlar. Allah âyetlerini işte size böyle açıklıyor; O her şeyi bilir, yerli yerinde yapar*⁸⁵ buyrulmaktadır. Bu âyetlerde de çocukların terbiyesi bağlamında kişilik hakları ve özel hayatın mahremiyeti açısından gerekli olan izin isteme gibi her kültürde değer verilen önemli bir nezaket kuralına değinilmektedir⁸⁶.

Mahremiyet kaynaklı oluşabilecek sakıncanın bertaraf edilmesi adına erkek çocukların teyze, hala; kız çocukların ise dayı, amca gibi birinci dereceden yakınları tarafından himaye edilmeleri, diğer bir ifadeyle akraba koruyucu aile uygulaması bir tercih sebebi olarak düşünülebilir. Bu takdirde de buluşmadan sonra kuzenlerle ilişkide mahremiyet ölçülerine dikkat edilecektir. Ancak koruyucu aile uygulamasında, özellikle küçük yaştaki çocuklar için süt emzirme söz konusu olabilir. Bu durumda, İslâm fıkıhındaki süt akrabalığı hükümleri geçerli olur ve süt yoluyla oluşan mahremiyet ilişkileri dikkate alınmalıdır. Süt akrabalığı oluşmadığı durumlarda ise çocuk buluş çağına geldiğinde mahremiyet kurallarına dikkat edilmelidir⁸⁷. Bu sebeple süt emzirme yoluyla mahremiyetin sağlanması (sütannelik) önerilen uygulamalar arasındadır⁸⁸.

4.3. Miras Hakkı: İslâm hukukunda mirasın tahakkuku, muris ile varis arasında mevcut olan akrabalık ilişkisine dayanmaktadır. Koruyucu aile ile himaye altına alınan çocuk arasında, mirasın geçişine imkân tanıyacak nitelikte bir nesep bağı bulunmadığı takdirde, bu iki taraf arasında herhangi bir miras ilişkisi söz konusu olamaz. Bununla birlikte, koruyucu aile, isteğe bağlı olarak himaye ettikleri çocuğa hayattayken bağışta bulunma yoluna gidebilir. Ayrıca, ölümünden sonra geçerli olmak üzere mallarının üçte birini aşmamak kaydıyla vasiyet yoluyla da çocuğa maddî destek sağlamaları mümkündür. Koruyucu aile yanına alınan çocuk, hukuken biyolojik mirasçı olamaz. Ancak ona vasiyet veya hibe yoluyla maddî destek sağlanabilir. Modern koruyucu aile uygulamasında da genellikle çocuk ile aile arasında kanuni mirasçılık ilişkisi kurulmamaktadır. Bu açıdan, İslâm miras hukuku ile modern uygulamalar arasında bir uyum söz konusudur⁸⁹.

⁸⁵ en-Nûr, 24/59.

⁸⁶ Kahraman, "Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı", s.37.

⁸⁷ Görgülü, "İslâm Hukukuna Göre Yetimlere Koruyucu Aile Olmak", s. 175; Emine Gümüş Böke (2016), "İslâm Hukukunda Süt Kardeşliği ve Mahremiyet". *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, Samsun, s. 500-501.

⁸⁸ Ali Bardakoğlu & M.Âkif Aydın & Mustafa Çağrıncı & Ülfet Görgülü (2020), *Aile İlmihi*, Ankara:TDV Yayınları, s. 189-190.

⁸⁹ Hayrettin Karaman (1994), *İslâm'da Kadın ve Aile*, İstanbul: Ensar Neşriyat, s. 201-202; Kaan, *Güncel Fıkıh Problemleri*, s. 417.

5. TOPLUMSAL SORUMLULUK AÇISINDAN KORUYUCU AİLE OLMAK

Yetimlere ve kimsesiz çocuklara sahip çıkmak, bireysel bir inisiyatif olmanın ötesinde, tüm toplumun ortak sorumluluğudur. Bu nedenle, fikhî açıdan koruyucu aile uygulamaları teşvik edilmektedir. Toplumsal açıdan bakıldığında, koruyucu aile sistemi toplumsal dayanışmayı güçlendirmektedir. *“Müminler birbirlerini sevmekte, birbirlerine acımakta ve birbirlerini korumakta bir vücuda benzerler. Vücudun bir uzvu hasta olduğu zaman, diğer uzuvlar da bu sebeple uykusuzluğa ve ateşli hastalığa tutulurlar”*⁹⁰ hadisi gereğince, kimsesiz çocukların topluma kazandırılması İslâmî kardeşlik anlayışının bir gereğidir⁹¹.

Koruyucu aile sistemi, çocukların aile ortamında yetişmelerini sağlayarak, onların duygusal ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmaktadır. Araştırmalar, aile ortamında yetişen çocukların, kurum bakımındaki çocuklara göre daha sağlıklı bir psikolojik gelişim gösterdiğini ortaya koymaktadır⁹². Bu durum, İslâm'ın insan fitratına verdiği önemle de örtüşmektedir. Maslahat ilkesi bağlamında değerlendirildiğinde; çeşitli sebeplerle öz ailelerinin yanında bakım ve gözetimi sağlanamayan çocukların eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunun koruyucu ailelere verilmesi; bu çocuklara sıcak ve sevgi dolu bir aile ortamında büyüme imkânı sunulması; maddî ve manevî ihtiyaçlarının kurum bakımına alternatif olarak aile ortamında karşılanması, çocuk refahı açısından mesâlih-i mürsele kapsamında ele alınabilir. Bununla birlikte, çocuğun yabancı bir aileye yerleştirilmesinin hem çocuk hem de koruyucu aile açısından birtakım riskler ve sakıncalar doğurabileceği hususu da dikkate alınmalıdır⁹³.

Nitekim çocuk, aile bireyleri tarafından kötü muamele veya istismara maruz kalabilir. Aynı şekilde, koruyucu aile de kendi iç huzurunu etkileyebilecek yeni bir bireyin varlığından olumsuz etkilenebilir. Özellikle evdeki diğer çocuklar, ebeveynlerini ve yaşam alanlarını başka bir çocukla paylaşmakta zorlanabilirler. Bu gibi durumların önüne geçilebilmesi için gerekli denetim, rehberlik ve

⁹⁰ Buhârî, “Edeb”, 27.

⁹¹ Kaan, *Güncel Fıkıh Problemleri*, s. 407; Cemal Ağırman (2007), “Fert ve Toplumun Yetim ve Öksüzlere Karşı Sorumlulukları”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 7(2), s. 11; Şevket Topal (2024), “Günümüzde ve Gelecekteki Yetimlik Olgusuna Fikhî Bir Bakış”, *Bütün Yönleriyle Yetim*, İstanbul: Ensar Yayınları, s. 92.

⁹² T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. “<https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/ko-ruyucu-aile-hizmeti/> Erişim:14.05.2025.

⁹³ Alkış & Ünalın, *Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunun İslâm Hukuku ve İnsan Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi*, s. 7; Kadağan & Ekşi, “Korunmaya Muhtaç Çocukların Himayesi”, s. 376.

psikolojik destek hizmetlerinin titizlikle yürütülmesi gerekmektedir. Bu şartlar sağlandığında, koruyucu aile modeli, çocuğun refahı ve maslahatı açısından kurum bakımına kıyasla daha insani ve etkili bir yöntem olarak değerlendirilmektedir⁹⁴. Çocuklara kurum bakımı vererek koruma altına alma Türkiye’de sosyal hizmetler, kamu kuruluşları ve gönüllü özel kuruluşlar tarafından yerine getirilmektedir⁹⁵.

SONUÇ

Tarihin her döneminde, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların varlığı inkâr edilemez bir gerçektir. Toplumlar, kendi ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları doğrultusunda bu çocukların korunması amacıyla çeşitli önlemler almışlardır. Avrupa’da çocuk haklarına dair çalışmalar son iki yüzyılda sistematik hâle gelmişken, temellerini Kur’an ve Sünnet’ten alan İslâm hukuku, asırlar öncesinden bu meseleye dair kapsamlı düzenlemeler ortaya koymuştur. Bizzat kendisi de yetim olan Hz. Peygamber’e nazil olan birçok ayet-i kerime; yetim ve sahipsiz çocuklara iyi davranılması, haklarının korunması ve onlara haksızlık edilmemesi gerektiğini açıkça ifade etmektedir.

İkinci Dünya Savaşı’nın ardından, Türkiye’nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların haklarını güvence altına almayı amaçlayan en önemli uluslararası metinlerden biri olarak kabul edilmiştir. Bu sözleşme doğrultusunda, çocukların sağlıklı bireyler olarak gelişimlerini sürdürebilmeleri ve toplumsal hayata uyumlu bir şekilde katılım sağlayabilmeleri için çeşitli koruma modelleri ve uygulamaları geliştirilmiştir. Günümüzde çocuk koruma politikalarının temel ilkesi, çocuğun üstün yararı gözetilerek bakım ve himaye sürecinin planlanmasıdır. Bu kapsamda, devlet destekli uygulamalarda öncelikli tercih, çocuğun öz ailesi yanında bakılıp yetiştirilmesidir. Ancak, biyolojik ailenin çocuğa yeterli bakım sağlayamaması durumunda, koruyucu aile modeli, evlat edinme ve çocuk evleri gibi alternatif bakım yaklaşımları devreye sokulmaktadır. Bu modeller, yalnızca fiziksel korunmayı değil, aynı zamanda çocuğun psikososyal gelişimini ve toplumsal entegrasyonunu da hedeflemektedir.

⁹⁴ Görgülü, “Koruyucu Aile Uygulamasının İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, s. 58.

⁹⁵ <https://aile.gov.tr/koruyucuaiteltps/> (Erişim: 18.08.2025).

Tarih boyunca olduğu gibi Osmanlı döneminde de âfetler, kıtlık, salgın hastalıklar, savaş ve göç gibi çeşitli nedenlerle çocuklar anne-babalarından veya diğer yakınlarından ayrılmak zorunda kalmış, bazen ise yakınları olmadan hayatlarını sürdürüme mecburiyetinde bulunmuşlardır. Devletler ve toplumlar, çocukların bu olumsuz koşullardan etkilenmesini önlemek ve onları korumak amacıyla çeşitli tedbirler almak zorunda kalmıştır. Osmanlı Devleti, zengin bir vakıf ve hayır geleneğine sahip olmasıyla, bu bağlamda İslâm hukuku ilkelerine bağlı kalarak, çocukların korunmasına yönelik özgün yöntemler ve uygulamalar geliştirmiştir. Hz. Peygamber döneminde ve Osmanlı toplumunda yaygın olarak uygulanan koruyucu aile sistemi, yüzyıllar boyunca kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocukların korunmasında önemli bir işlev görmüş; bu çocukların hem kendi aileleriyle hem de toplumla sağlıklı ilişkiler kurmalarına ve sürdürebilmelerine olanak tanımıştır.

İslâm Hukuku, terk edilmiş çocukların (lâkit) içinde bulundukları korunmasız durumdan kurtarılmasını bir insanlık görevi olarak değerlendirmekte ve bu doğrultuda toplumsal sorumluluğu ön plana çıkarmaktadır. Yetim ve lâkit çocukların toplum içindeki statüsü, bulundukları dönemin sosyoekonomik şartları ve toplumsal yapısı dikkate alınarak düzenlenmiş; bu kapsamda, devlet eliyle hukukî ve idari düzenlemelere gidilmiştir. Bu yaklaşım, İslâm toplumlarında söz konusu sosyal sorunun ihmal edilmediğini ve sistematik biçimde ele alındığını göstermektedir. Dolayısıyla, klasik İslâm hukuku mirası, günümüz çocuk koruma hukukuna da katkı sağlayabilecek nitelikte zengin bir çerçeve sunmaktadır. Bu çalışmada, modern toplumlarda uygulanan koruyucu aile sistemi İslâm fıkhi perspektifinden incelenmiştir. Araştırma sonucunda, İslâm fıkhiinde doğrudan “koruyucu aile” kavramı bulunmamakla birlikte, kefalet (himaye), hidâne (bakım hakkı) ve velâyet gibi kurumların benzer işlevler gördüğü tespit edilmiştir.

Koruyucu aile uygulamasının fikhî açıdan değerlendirilmesinde, nesep, mahremiyet ve miras gibi konularda İslâmî hükümlere riayet edilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Özellikle, koruyucu ailedeki çocuk ile aile arasında nesep bağı oluşmadığının bilinmesi, mahremiyet hükümlerine dikkat edilmesi ve miras konusunda İslâm miras hukukunun gözetilmesi önemlidir. Çağdaş İslâm âlimleri ve fıkıh akademileri, yukarıda belirtilen şartlar çerçevesinde koruyucu aile sistemini maslahat prensibi doğrultusunda caiz görmektedir. Bu kurumun, kimsesiz çocukların korunması, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi ve

çocukların sağlıklı bir ortamda yetişmesi gibi faydaları bulunmaktadır. Sonuç olarak, koruyucu aile sistemi, İslâm'ın yardımlaşma, dayanışma ve merhamet prensiplerine uygun bir sosyal hizmet modelidir. Önemli olan, bu kurumun İslâm'ın çizdiği sınırlar çerçevesinde ve çocuğun maslahatı gözetilerek uygulanmasıdır. Bu bağlamda, Müslüman toplumlarda koruyucu aile uygulamalarının İslâmî esaslara göre düzenlenmesi ve yaygınlaştırılması, hem dinî hem de insanî bir sorumluluk olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Abdullah (2019). “İslâm’da Evlat Edinme Yasağının Hikmetinin Hz. Yusuf ve Hz. Musa’nın Evlatlık Olmaları ile İrtibatı” *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (33), 423-451.
- ACAR, H. İbrahim (2006). “İslâm Hukuku Açısından Evlat Edinme ve Hz. Peygamber’in Zeynep’le Evliliği”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, (7), 99-110
- AĞIRMAN, Cemal (2007). “Fert ve Toplumun Yetim ve Öksüzlere Karşı Sorumlulukları”, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 7(2), 9-30.
- AKTAN, Hamza (1997). “Evlat Edinme”, *İslâm’da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi*, İstanbul, İFAV Yayınları, I/509-511.
- ALKIŞ, Alpaslan & Ünal, Abdurrahman (2022). “Evlat Edinme ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar Konusunun İslâm Hukuku ve İnsan Psikolojisi Açısından Değerlendirilmesi” *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi*, 20 (39), 1-49.
- ARI, Abdüsselam (2013). “Yetim”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 43/501-503.
- AYDIN, Mehmet Akif (1995). “Evlat Edinme”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, XI/527-529.
- BARDAKOĞLU, Ali & Aydın, M. Âkif & Çağrı, Mustafa &, Görgülü, Ülfet (2020). *Aile İlmihali*, Ankara:TDV Yayınları.
- BARDAKOĞLU, Ali (1998). “Hidâne”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 17/467-471.
- BAY, Abdullah (2018). “Osmanlı Toplumunda Koruyucu Aile Uygulaması”, *Koruyucu Aile Olmak*, TDV Yayınları, Ankara, 67-85.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi (2022). *Fıkıh İlmi& İslâm Hukuku Terimleri Sözlüğü*, ed. Abdullah Karaman, İstanbul: Nizamiye Akademi.
- BİLMEN, Ömer Nasuhi (1971). *Hukukî İslâmiyye ve Istilahât-ı Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (1987). *es-Sahîb*, Dâru İbn Kesîr, Beyrut.

- ÇOLAK, Abdullah (2018). *İslâm Aile Hukuku*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- DOĞAN, Recep (2013). “Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği.” *Ankara Barosu Dergisi* 2, 148-170.
- DÖNDÜREN, Hamdi (1995). *Delilleriyle Aile ilmihali*, Erkâm Yayınları, İstanbul.
- DUMAN, Soner (2023), *Günümüz Fıkıh Problemleri*, Beka yayınları, İstanbul.
- ERDOĞAN, Oktay (2017). *Çocuk Hakları*, Acar Yayınları, İstanbul.
- GÖRGÜLÜ, Ülfet (2024). “İslâm Hukukuna Göre Yetimlere Koruyucu Aile Olmak”, *Bütün Yönleriyle Yetim*, Ensar Neşriyat, İstanbul, s. 173-174.
- GÖRGÜLÜ, Ülfet (2014). “Koruyucu Aile Uygulamasının İslâm Hukuku Açısından Değerlendirilmesi”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi*, c:23, 45-58.
- GÜMÜŞ BÖKE, Emine (2016). “İslâm Hukukunda Süt Kardeşliği ve Mahremiyet”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, (27-29 Mart 2015), Samsun, 481-502.
- İBN MANZÛR, Ebu'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem (2004). *Lisânü'l-arab*, Dâru Sader, Beyrut, 3. Basım.
- İBN RÜŞD, Ebü'l-Velid Muhammed b. Ahmed el-Hafid (1982). *Bidâyetü'l-Muctehid ve Nihâyetü'l-Muktesid*, Daru'l-Ma'rife, Beyrut.
- KAAN, Enver Osman (2018). *Güncel Fıkıh Problemleri*, İstanbul: Rağbet Yayıncılık.
- KALELİ, Reyhan (2019). *İslâm Hukukunda Koruyucu Aile-Mukayeseli Çalışma, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- KARAMAN, Hayrettin (1994). *İslâm'da Kadın ve Aile*, Ensar Neşriyat, İstanbul.
- KAHRAMAN, Abdullah (2017). *Fıkıh Usûlü*, Rağbet Yayınları, İstanbul.
- KAHRAMAN, Abdullah (2016). “Mahremiyetin Tanımı ve Sınırı”, *Din, Gelenek ve Ahlak Bağlamında Mahremiyet Algıları Sempozyumu*, (27-29 Mart 2015), Samsun, 29-52.
- KAHVECİ, Nuri (2019). *İslâm Aile Hukuku*, Hikmetevi Yayınları, İstanbul.
- KARTAL, Ömer (2016). *İslâm Hukukunda Koruyucu Aile*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.

- KESKİN, Safiye (2016). “Osmanlı’nın Son Döneminde kimsesiz ve Korunmaya Muhtaç Çocukların Eğitimi ve Topluma Kazandırılması: Kastamonu Örneği”, *Dini Araştırmalar Dergisi*, 19 (50), 135-158.
- KÖSE, Saffet (2003). “Lukâta”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, Ankara, c:27, 223-225.
- KÖSE, Murtaza (2001). “Mukayeseli Hukukta Evlat Edinme Problemi”, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:15, Erzurum, 267-306.
- KURT, Abdurrahman (1994). İslâm’ın Koruyucu Aileye Bakışı, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: VI, sayı: 6, 177-186.
- OKUR, Kâşif Hamdi (2018). “Koruyucu Aile Uygulamasının Manevî Temelleri” *Koruyucu Aile Olmak*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 17-28.
- OKUR, Kâşif Hamdi (2024). “İslam Hukuku Açısından Yetimin Şahsî Üzerinde Velayet”, *Bütün Yönleriyle Yetim*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 101-112.
- ÖZEN, Şükrü (2013). “Velâ”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, c:43, 11-15.
- SERAHSÎ, Şemsü'l-Eimme Muhammed b. Ahmed (1993). *el-Mebsût*, Dâru'l-Ma’rife, Beyrut.
- SİS, Ayşe (2019). *Fıkhi Açısından Çocuklara Yönelik Sosyal İçerikli Koruyucu Tedbirler*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞAHYAR, Ayşe Esra (2018). “Hz. Peygamber Döneminde Yetim ve Kimsesiz Çocukların Himaye Edilmesi”, *Koruyucu Aile Olmak*, Ed. Bedriye Yılmaz, TDV Yayınları, Ankara, 49-63.
- TOPAL, Şevket (2024). “Günümüzde ve Gelecekteki Yetimlik Olgusuna Fikhî Bir Bakış”, *Bütün Yönleriyle Yetim*, Ensar Yayınları, İstanbul, 91-100.
- TOPAL, Şevket (2005). “Velayet ve Vesayet Yetkisi Açısından İslâm Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakım ve Gözetimi”, *Çocuk Sorunları ve İslâm Sempozyumu*, (30 Eylül-2 Ekim 2005, İlahiyat Fakültesi, Rize), 286-309.
- TURGAY, Nurettin (2017). “Kur’ân-ı Kerîm’e Göre Evlat Edinme Meselesi.” *Dicle Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c:7, 81-97.
- TURGUT, Faruk (2017). “Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar”, *Medeniyet ve Toplum*, 1(1), 93-117.

- UYANIK, Mustafa (2018). "Alman Gençlik Dairesi ve Çocukların Koruma Altına Alınması Uygulamalarına Yönelik Eleştiriler", *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (16), 123-140.
- YAMAN, Fikret & Tuncay, Tarık (2018). "Almanya'da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelerin, Gençlik Dairelerine İlişkin Deneyimleri", *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18 (40/2), 315-366.
- ZEVKLİLER, Aydın (1968). "Türk Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar", *AÜHFD*, 25 (1), Ankara, 173-236.